

Häirintä luottamushenkilöiden kokemuksissa

ANNI KYÖSTI
JENNI AIRAKSINEN
HENNA PAANANEN

TIIVISTELMÄ Artikkelissa tarkastellaan kuntien luottamushenkilöiden kokemia häirintää ja uhkailua: millaista häirintää kuntien luottamushenkilöt kohtaavat ja millaisia vaikutuksia häirintäkokemuksilla on? Tutkimuksessa yhdistetään aineistoja aineistotriangulaation avulla. Aineistoina on käytetty haastatteluja ja kyseilyä. Laadullisen, tätä tutkimusta varten kerätyn haastatteluaineiston analyysimenetelmänä käytetään narratiivisesti orientoitunutta sisällönanalyysia.

Häirintäilmiötä kehystetään teoreettisesti poliittisen kulttuurin ja kompleksisen hallinnan tarkastelujen avulla. Tutkimus osoittaa, että luottamushenkilöt kohtaavat erilaisia häirinnän muotoja. Myös häirinnän kanavia on useita. Luottamushenkilöiden kohtaaman häirinnän eri muotojen tunnistaminen on tärkeää, jotta häirintään voidaan puuttua.

Häirinnällä on monenlaisia vaikutuksia. Yhteiskunnallisella tasolla pulmia aiheuttaa ehdokasasettelun hankaloituminen. Demokratian kannalta on vakavaa, jos ihmiset eivät uskalla asettua ehdolle häirinnän pelossa tai luopuvat luottamushenkilöpaikastaan häirintää koettuaan. Etenkin kuntapäätöksenteossa ehdokkaiden moninaisuus ja keskinäinen erilaisuus on nähty arvona. Lisäksi häirintä vaikuttaa julkiseen keskusteluun. Joistain asioista ei haluta keskustella julkisesti häirinnän pelossa, mikä saattaa vinouttaa poliittista keskustelua. Riskinä on myös häirinnän normalisoituminen.

JOHDANTO

Kuntien luottamushenkilöt ovat osa hallinnan kompleksista toimintakenttää, johon vaikuttavat erilaiset kehityskulut (ks. Haveri ym. 2018; Mewhirter ym. 2019, 1004–1006; 58; Klijn ja Koppenjan 2014; Torfing ym. 2019). Viime aikoina merkittäviä kehityssuuntia ovat olleet niin kansainvälisesti kuin kansallisella tasolla populismin vahvistuminen poliittisessa päätöksenteossa sekä digitaalisen median yhä kasvava rooli niin poliittisen yhteisön toiminnassa kuin äänestäjien tavoittelussa. Myös luottamushenkilöiden häirintä tapahtuu tällä kompleksisella kentällä. Siinä missä sosiaalisen median rooli ei vielä 2010-luvun puolivälissä näyttäytynyt merkittävänä häirinnän kanavana, on siitä nyttemmin tullut keskeinen osa häirintäkanavien kirjoa (ks. Illman 2020; Sandberg 2016, 3; Stevens ja Fraser 2018; Strickland ja Dent 2017). Koska häirintää tapahtuu niin monista eri syistä ja sitä voidaan kohdata niin monilta eri tahoilta, on häirintään puuttuminen myös kompleksinen ongelma.

Elämme aikakaudella, jossa viheliäiset yhteiskunnalliset ongelmat (ks. esim. Head 2008), matalan kynnyksen kommentointimahdollisuudet digitaalisen median alustoilla ja asiantunteumuksen hajautuminen haastavat julkista keskustelua ja päätöksentekoa. Laaja-alaiset ja monitahoiset ongelmat vaativat vahvaa poliittista johtajuutta ja ongelmanratkaisua, joissa yhdistyvät samanaikaisesti sekä visionäärisyys että pragmaattisuus (Torfing ym. 2019, 58.) Poliittiset keskustelutavat ja -areenat ovat lisääntyneet. Tällainen kehityskulku sisältää sekä mahdollisuuksia että uhkia. Poliittisten areenoiden moninaistuminen ja muuttuminen voivat elävöittää demokratiaa, lisätä kriittisten ja edistyksellisten ideoiden leviämistä ja keskustelua sekä johtaa myös osaamisen kehittämiseen (Kellner 2000, 13; Lewandowsky ym. 2020, 82). Kehityskulun myötä syntyviin uhkakuviin puolestaan sisältyy uusia mahdollisuuksia muun muassa manipuloida, muuntaa ja vääristää viestejä sekä harjoittaa uudenlaista sosiaalista kontrollia (Kellner 2000, 13). Laajemmalla tasolla sosiaalinen media on nähty uhkana demokratialle sen vastakkainasettelua voimistavan luonteen ja väärän tiedon jakamisen ja leviämisen vuoksi (ks. Lewandowsky ym. 2020).

Sosiaalinen media politiikan areenana madaltaa kansalaisten kynnystä ottaa yhteyttä päätöksentekijöihin sekä hyvässä että pahassa. Poliittisten päättäjät kohtaavatkin häirintää sosiaalisessa mediassa. Aina häirintä ei kuitenkaan jää sosiaalisessa mediassa tapahtuvan huutelun ja solvauksen tasolle. Kuntiin kohdistuvassa tutkimuksessa on todettu, että uhka- ja väkivaltatilanteet ovat koko kuntasektoria tarkastellen vielä harvinaisia, mutta signaaleja tilanteen muuttumisesta on nähtävissä. (Ks. Kinnunen ym. 2021; Paavola 2021.) Häirinnän eri muotojen tunnistaminen on osaltaan keskeistä häirintään liittyvässä julkisessa keskustelussa. Aiemmissä häirintään liittyvissä tutkimuksissa on saatu ristiriitaisia tuloksia ilmiön yleisyydestä ja vakavuudesta (ks. Kinnunen ym. 2021; Paavola 2021; Sandberg, 2016). Useat tutkimukset kuitenkin osoittavat, että erilaisilla häirinnän muodoilla on vaikutusta yhteiskuntaamme ja erityisesti demokratiaan. Pelko häirinnästä saa ihmiset harkitsemaan esimerkiksi ehdokkuutta kunnallisvaaleissa entistä tarkemmin. (Knuutila ym. 2019; Illman 2020; Sandberg 2016.) Nämä seikat korostavat aihepiirin tutkimuksen tarvetta.

Tässä artikkelissa tarkastelemme kuntien luottamushenkilöiden kokemaa häirintää ja uhkailua. Etsimme vastauksia seuraaviin kysymyksiin: millaista häirintää kuntien luottamushenkilöt kohtaavat ja millaisia vaikutuksia häirintäkokemuksilla on? Lähestymme kysymyksiä empiirisen

ja laadullisen tutkimuksen keinoin, ja analyysimenetelmänämme on narratiivisuutta soveltava sisällönanalyysi.

Artikkeli alkaa teoreettisella tarkastelulla, jossa aihetta peilataan kompleksiseen paikalliseen hallintaympäristöön, paikallispoliittiseen kulttuuriin sekä yksilölliseen toimijuuteen. Tämän jälkeen etenemme narratiivisen analyysimenetelmän kuvaukseen sekä tutkimuksessa käytetyn aineiston esittelyyn. Aineistoluvussa koostamme neljä tarinaa eli narratiivisia häirinnän vaikutuksista. Tämän jälkeen siirrymme aineiston tulkintaan sekä johtopäätöksiin.

PAIKALLISPOLIITTISEN HÄIRINTÄILMIÖN TEOREETTINEN KEHYS

Kuntien luottamushenkilöiden kokema häirintä on havainnollistava esimerkki ilmiöstä, jossa yksilölliset, kulttuuriset ja rakenteelliset näkökulmat kietoutuvat erottamattomasti toisiinsa. Koska niin häirinnän syyt kuin seurauksetkin ovat moninaisia, kehystämme häirintäkokemusten teoreettista tarkastelua kolmen näkökulman avulla. Häirintää tarkastellaan ensinnäkin rakenteellisena kysymyksenä kompleksisen hallintaympäristön tuottamien puitteiden kautta, toiseksi poliittiseen kulttuuriin sijoittuvana toimintana sekä kolmanneksi yksilöllistä toimijuutta kaventavana voimana. Tulkitsemme aineistoa näiden teoreettisten näkökulmien kautta, jotta voimme luoda kokonaiskuvan siitä, millaisia vaikutuksia kuntien luottamushenkilöiden kokevilla häirinnällä on yhteiskuntaamme. Siinä missä ilmiön ymmärtämiseksi olennaista on tunnistaa jokaisen tarkastelutason erityispiirteitä, on tarpeen pohtia myös häirinnän eri tasoja ja niiden välisiä suhteita.

Kompleksinen hallintaympäristö häirinnän kehystenä

Kompleksisen hallintaympäristön kehys auttaa ymmärtämään sitä, miten monimutkaisessa ympäristössä paikallispolitiikkaa luodaan ja miten monet asiat vaikuttavat päätöksentekoon. Hallinnan ja kompleksisuuden käsitteiden avulla (ks. esim. Klijn ja Koppenjan 2014; Mewhirter ym. 2019, 1004–1006) voidaan tarkastella kuntien luottamushenkilöiden poliittis-hallinnollisen toiminta-areenan muutoksia. Päätöksenteko ja poliittinen vaikuttaminen tapahtuvat kompleksisessa hallintaympäristössä. Hallintaympäristön turbulentsuutta voidaan kuvata yhteiskunnallisten muutosten, digitaalisen median saavutettavuuden sekä yhä enemmän erikoistumista vaativan asiantuntemuksen yhdistelmänä. Näiden lisäksi sosiaalinen epätasa-arvo, turvallisuusuhat ja talouden niukkuus vaativat poliittiselta johtajuudelta vahvuutta ja kykyä vastustaa kollektiivisuutta hajottavia voimia. (Torfing ym. 2019, 58.) Hallinnan teoriassa kuvataan kompleksisuutta lisäävää muutosta, jonka myötä erilaiset suoraan tai kiertokautta kuntien toimintaan vaikuttavat kehityskulut kietoutuvat yhteen ja muodostavat johtajuudelle toimintaympäristön, jossa kelluu monia erilaisia ratkaisuja kaipaavia ja ilkeitä ongelmia.

Kansainvälisessä kirjallisuudessa paikallishallinnon päätöksenteon kontekstia kuvataan vähemmän kompleksiseksi kuin valtionhallinnon (Greasley 2011, 58–59), mutta kotimainen tutkimus osoittaa kompleksisuuden asemoituneen myös tiukasti osaksi paikallista hallintaa

(Haveri ym. 2018). Hallinnan teoria vieroksuu valtiokeskeistä ajattelua ja tunnustaa paikallisen monimuotoisuuden. Hallinta-ajattelussa muutosten nähdään tapahtuvan vuorovaikutuksen, verkostomaisten toimintatapojen ja vaikutusvallan avulla eikä ainoastaan valta-vastuusuhteiden suuntaisesti. Hallinta-ajattelussa huomio kohdistuu erilaisille hallinnon, politiikan ja kansalaisyhteiskunnan rajapinnoille eikä ainoastaan organisaatioiden sisäisiin suhteisiin. (Klijn ja Koppenjan 2014; Osborne 2006; Rhodes 1997.)

Staattisten rakenteiden sijaan huomio kohdistuu alati uudelleen konstruoituihin suhteisiin ja prosesseihin sekä niiden puitteissa tapahtuvaan toimintaan, jollaiseksi uhkailu ja häirintä voidaan tulkita. Häirinnän areenat syntyvät monimutkaisissa olosuhteissa, sillä paikallispoliittinen hallintaympäristö sisältää monia päätöksenteon tasoja, osallisia ja suhteita. Paikallispolitiikassa käsiteltävät ilmiöt ovat toisinaan vaikeita, kun vastakkain ovat esimerkiksi taloudelliset paineet ja kuntalaisten palveluntarve. Päätöksenteon kysymykset koskettavat monia ja niihin on toisinaan mahdotonta löytää kaikkia tyydyttäviä ratkaisuja. Kuntien päätöksenteossa kohdataan ilkeitä ongelmia, kun ongelmanratkaisuun ja päätöksentekoon osallistuvien käsitykset ongelmien luonteesta ja niiden vaatimista ratkaisuista hajoavat. (Klijn ja Koppenjan 2014, 62–63; ks. esim. Head 2008.) Ilkeiden ongelmien ratkaisemisessa optimaalisia ratkaisuja ei välttämättä ole ja ne synnyttävät jännitteitä. Koska luottamushenkilöt joutuvat tekemään vaikeita päätöksiä, ovat he erityisesti tällaisten päätösten osalta alttiita häirinnälle (Reunanen ja Harju 2006; SOU 2006).

Paikallispoliittinen kulttuuri häirinnän areenana

Poliittinen kulttuuri on lähtökohtaisesti jatkuvassa muutoksessa ja se heijastelee yhteisössä kulloinkin vallitsevia uskomuksia ja arvoja. Jaetut uskomukset määrittelevät, onko poliittisella järjestelmällä hyväksytty legitimitetti vai ei. (Ks. Beetham 1991; Kyösti ym. 2017, 7; Schmitter 2001, 2; Thornhill 2011; Welzel ja Inglehart 2008, 126–127.) Populististen liikkeiden ja ajattelun suosion lisääntymisen yhtenä syynä on perinteisten poliittisen identifioitumisen väylien hylkääminen. Kollektiiviset luokkaan tai uskontoon pohjautuneet poliittiset identiteetit ovat korvautuneet yhä yksilöllisempinä identifioitumisen ja merkityksenannon tapoina (ks. Hatakka 2017, 2024). Emilia Palonen (2020) kuvaakin populismia erityisenä merkityksenannon logiikkana, jossa keskiöön nousevat tunteikas vastakkainasettelu ja uudenlaiset selvärajaiset jakolinjat ”meihin ja toisiin”, mikä korvaa perinteiset kollektiiviset identiteetit. Populistinen ajattelu hylkää myös hallinta-ajattelun periaatteet; populismiin ei näytä kuuluvan ajatus hallinnan monipuolisuudesta, erilaisten riippuvuussuhteiden tunnistamisesta ja yhteistyön vaatimuksesta (Stoker 2019).

Paikallishallinnon instituutiot mahdollistavat vallan hajaantumisen yhteiskunnassa ja tukevat moninaisuutta ja erilaisuutta päätöksenteossa sekä paikallista vastuunkantoa (Pratchett 2004; Sharpe 1970). Demokraattisella hallinnolla on kaksi tehtävää: ensinnäkin sen on oltava sidottuna kansalaisten tarpeisiin ja toiseksi sen tulee olla kykenevä toimimaan ja johtamaan (Almond ja Verba 2015). Suomessa vahva paikallishallinnon perinne on vaalinut paikallista monimuotoisuutta. Tämän tutkimuksen yhteydessä on tärkeää pohtia sitä, millaisia vaikutuksia häirinnällä on demokratian toimintakykyyn ja moninaisuuteen.

Poliittiseen kulttuuriin vaikuttavat kulloinkin päätöksenteossa mukana olevat luottamushenkilöt. Epäluottamus poliitikkoihin ja puolueisiin sekä instituutioihin on yleistynyt. Madaltuvia äänestysprosentteja on selitetty muun muassa epäluuloisuuden ja skeptisyyden kasvulla. (Dalton 2004.) Populismi näyttää haastavan paikallisdemokratian legitimitetin usealta suunnalta. Populismille tyypillisessä vastakkainasettelussa demokraattiselle hallinnolle osoitettu toiminta- ja johtamiskyvykkyyden vaatimus ei tule täytetyksi (ks. Almond ja Verba 2015), sillä päätöksenteko kriisiytyy, mikäli erilaisten poliittisten toimijoiden toiminnan lähtökohdat ja periaatteet ovat liian suuressa ristiriidassa keskenään. Toisaalta voidaan kysyä, kuinka legitimiin poliittinen järjestelmä voidaan nähdä, mikäli yhteisön jaettuja uskomuksia ja arvoja systemaattisesti kyseenalaistetaan (ks. Beetham 1991; Kyösti ym. 2017, 7; Thornhill 2011; Welzel ja Inglehart 2008, 126–127).

Laaja-alainen vastuunkanto näyttää vähentyneen, ja poliittisen toiminnan keskiössä näkyvät yhä rajatummat aihepiirit, sirpaleinen osallisuus kollektiivisen toiminnan ja vastuun sijaan sekä pistemäinen kiinnostus paikallisiin ilmiöihin ja kysymyksiin. (Haveri ym. 2018; Stocker 2019.) Aiemmin vahvassa asemassa olleet poliittiset koalitiot ovat heikentyneet. Yhteinen keskustelu tulkitaan aiempaa vaikeammaksi, koska ennalta voi olla vaikea selvittää, minkälaisen osapuolten kesken keskustelua olisi syytä käydä. (Haveri ym. 2015.) Päätöksenteon hajautuminen sulkee pois yhtenäisen päätöksenteon ja vastuun ajatusta. Tämä taas lisää päätöksenteon kompleksisuuden astetta ja mahdollisten ristiriitojen ilmenemisaikkoja.

Hajauttavia voimia voidaan ehkäistä kollektiivista poliittista kulttuuria ja sitä tukevia rakenteita vahvistamalla. Tavoitteena on suojata sekä häirintää kokeneiden että kokevien luottamushenkilöiden asemaa. Kollektiiviset rakenteet mahdollistavat kokemusten jakamisen ja jaetun vastuun muodostumisen epätoivotun kulttuurin vastustamiseksi. Poliittisen kulttuurin näkökulmasta häirintä asemoituu päätöksentekoa ja demokratiaa uhkaavaksi ilmiöksi eikä ainoastaan yksilön kokemuksiksi. (Greasley 2011, 57; Torfing ym. 2019.)

Häirintä yksilöllisen toimijuuden kaventajana

Häirinnän teot kohdistuvat tyypillisesti yksilöihin, mutta yksilöiden kokemuksilla on laajempia vaikutuksia niin paikallispoliittiseen kulttuuriin kuin hallintaympäristöön. Luottamushenkilöiden kohtaama häirintä ilmenee erilaisissa asiayhteyksissä, ja häirinnästä on tunnistettu eri muotoja, joita ei aina voi selvästi erottaa toisistaan. Se, millä tavalla yksilöt kokevat päätöksenteon ympäristön ja millaista häirintää tai häirinnän uhkaa heihin kohdistuu, vaikuttaa lopulta yhteiskuntamme demokratian toimivuuteen. Tässä luvussa tarkastelemme häirinnän erilaisia muotoja, joita ovat muun muassa vihapuhe, maalittaminen, digihäirintä, poliittinen väkivalta ja yksilöiden vaalihäirintä.

Aiemmasta tutkimuksesta tiedetään, miten häirintä ilmenee ja millaisia syitä sen taustalla voi olla. Luottamushenkilöiden kokemukset häirinnästä ja uhkailusta eivät ole uusi ilmiö, mutta siinä on tunnistettavissa muutoksia. Siv Sandbergin (2016) mukaan kunnanvaltuutetuista 24 prosenttia ja kunnanhallituksen jäsenistä 33 prosenttia ilmoittaa kokeneensa häirintää. Valtaosa häirinnästä ja uhkailusta on sanallista, yleisten kanavien kautta tulevaa tai henkilökohtaisesti osoitettua häirintää. Vajaa 60 prosenttia häirintää kokeneista henkilöistä on joutunut asiattomien

palautteiden kohteeksi muun muassa lehtien yleisönosastokirjoituksissa tai kommenttikentissä. Toiseksi yleisin väylä (39 %) kohdata häirintää on kasvokkain osoitetut sanalliset uhkaukset. Postin, sähköpostin ja tekstiviestien kautta koettu häirintä on myös melko tyypillistä (33 %). Vähemmän kokemuksia on ilmennyt ilkeistä, seksuaalisesta häirinnästä tai pahoinpitelyistä ja niiden yrityksistä. (Sandberg 2016, 2.) Poliittisen järjestelmän sisällä tapahtuu häirintää, joka voi liittyä tiettyyn päätökseen tai asiakysymykseen, persoonaan tai henkilösuhteisiin liittyviin kysymyksiin ja muihin syihin, kuten ajankohtaisiin asiakysymyksiin, puoluepolitiikkaan ja yleiseen ilmapiiriin. Erityisesti päätöksiin ja asiakysymyksiin liittyvää häirintää tapahtuu paljon. (Sandberg 2016, 4.)

Häirinnällä on poliittisessa kontekstissa myös ajallisia kytköksiä, kuten vaalien yhteyteen sijoittuva häirintä, joka voi ilmetä myös käytyjen vaalien jälkeen. (Ks. esim. Bardall ym. 2019; Höglund 2009; Opitz ym. 2013.) Yksilöihin kohdistuva vaalihäirintä ilmenee monikanavaisesti ja aiheuttaa monenlaisia häiriöitä (Wass ym. 2020, 87). Selvää on, että vaalihäirinnällä on välillisesti ja välittömästi vaikutusta siihen, millaiseksi kuva politiikkaan hakeutumisesta muodostuu potentiaalisille ehdokkaille sekä luottamushenkilöille.

Vihapuheella tarkoitetaan halventavia, uhkaavia tai leimaavia ilmaisuja tai tekoja, jotka voivat liittyä niiden kohteena olevan ihmisen henkilökohtaisiin ominaisuuksiin, tai niiden taustalla on suvaitsemattomuus. Henkilökohtaisilla ominaisuuksilla voidaan tarkoittaa esimerkiksi henkilön ikää, kieltä, vakaumusta, etnistä taustaa sukupuolta tai seksuaalista suuntautumista. Vihapuheen kohteeksi voi valikoitua myös jokin ryhmä. Vihapuheella pyritään sulkemaan jokin ryhmä ulkopuolelle ja luomaan kuva ryhmän jäsenistä epäilyttävinä, epäluotettavina, alempiarvoisina tai likaisina henkilöinä. Vihapuheella ei pyritä totuuteen eikä esitettyjä väitteitä perustella. Siihen liittyy faktojen vääristeleminen ja kerrottavien tietojen valikointi sekä me-muutasetelman korostaminen. (Knuutila ym. 2019, 10–11, 16; Sisäministeriö 2019, 15–17.)

Maalittamista on tulkittu yhtenä vihapuheen muotona. Tällä tarkoitetaan yleensä tietoverkkojen kautta tapahtuvaa järjestelmällistä toimintaa, jonka tarkoituksena on kiinnittää muiden potentiaalisten häiritsijöiden negatiivinen huomio tiettyyn kohteeseen. Kohteeksi joutunut henkilöä uhataan tai loukataan levittämällä yksityiselämään liittyviä tietoja tai esittämällä perättömiä tai halventavia tietoja henkilöstä. Toiminnan pyrkimyksenä on vaientaa kohde tai vaikuttaa kohteen toimintaan, ja pelko maalittamisen kohteeksi joutumisesta voi vaikuttaa julkisessa keskustelussa käsiteltäviin puheenaiheisiin ja niiden käsittelytapoihin. (Illman 2020.) Erityisesti maalittamisella on todettu olevan vaikutuksia niin yksilön kuin yhteiskunnan tasolla. Maalittaminen ei uhkaa pelkästään oikeusvaltion toimijoita, vaan laajemmin toimintaa demokraattisessa yhteiskunnassa koska järjestelmällinen häirintä ja maalittaminen loukkaavat sananvapautta ja muita keskeisiä ihmis- ja perusoikeuksia. (Ks. Illman 2020, 10, 85.) Sananvapaudella on erityinen merkitys tiettyjen ryhmien toimintamahdollisuuksille, kuten esimerkiksi luottamushenkilöille, toimittajille, tutkijoille ja taiteilijoille. Sananvapaus ei toteudu, mikäli he joutuvat vakavan häirinnän ja maalittamisen pelossa vetäytymään julkisuudesta tai luopumaan tai rajoittamaan joidenkin aiheiden esiin nostamista. Haitta kohdistuu tällaisessa tilanteessa paitsi yksilöihin – jotka eivät voi tehdä työtään – myös demokraattiseen päätöksentekomenettelyyn ja pluralistiseen yhteiskuntaan sellaisenaan. (Illman 2020, 10.)

Naiset näyttävät kohtaavan digitaalista häirintää useammin ja eri muodoissa verrattuna miehiin (esim. Stevens ja Fraser 2018). Naisten kokemuksiin perustuvissa tutkimuksissa

digihäirinnän merkittävimpiä vaikutuksia ovat niin sanottu hiljentäminen tai itsesensuuri, toimijoiden sanoman tahallinen väärinymmärtäminen ja mustamaalaaminen sekä maineen vahingoittaminen. Nämä voivat tapahtua sekä yksilötasolla että kollektiivisella tasolla. Kokeemukset voivat aiheuttaa emotionaalista haittaa vaikuttaen naisiin yksilöinä sekä epäsuorasti kollektiivisella tasolla. (Em.) Naisten hiljentäminen julkisissa internet-tiloissa ja keskusteluisissa on yksi huolestuttavimmista nettihäirinnän kollektiivisista vaikutuksista (Sobieraj 2018, 1706; Stevens ja Fraser 2018).

Yksilön kannalta yksi vakavimmista häirinnän muodoista on poliittinen väkivalta. Se on määritelty fyysisiksi hyökkäyksiksi ja fyysiseksi vahingoittamiseksi, pelotteluksi tai pakottamiseksi. Tällaisten määrittelyjen taustalla ovat vaikuttaneet erityisesti miesten kokemukset. (Esim. Bardall ym. 2019; Höglund 2009; Opitz ym. 2013; Straus ja Taylor 2012.) Suomessa poliittinen väkivalta on viime vuosikymmeninä vähän esillä ollut teema, mutta sen ajankohtaisuudesta muistuttavat julkisuuteen tulleet huolestuttavat tapaukset, kuten paikallisen vaalipäällikön Pekka Katajan murhayritys (Yle 2020) ja kansanedustaja Juha Sipilään kohdistettu hyökkäys kadulla (Yle 2021).

Uudemmassa tutkimuksessa on tunnistettu verkon toimintakulttuurina ilmenevää häirintää. Tietyissä verkkoyhteisöissä ja -alustoissa kiusaaminen on toisilta tukea saava tapa toimia, jolla saattaa olla lisäksi poliittisia liittymäkohtia. (Ks. Bishop 2014; Kurek ym. 2019.) Erilaisten häirintämotiivien tarkastelu osoittaa kuinka monitahoinen ilmiö luottamushenkilöiden kohtaama häirintä on ja kuinka erilaiset häirinnän tavat rajaavat yksilöiden toimijuutta politiikassa tai siihen ryhtymisessä.

Vaikka tämä tutkimus keskittyy häirinnän kohteena olevien henkilöiden tulkintaan häirinnästä, voi ilmiön ymmärrystä lisätä tarkastelemalla häirinnän motiiveja. Häirintään motivoitutaan eri tavoin ja aiemmassa tutkimuksessa häiritsijöistä on löydetty neljä tyyppiä (ks. Reunanen ja Harju 2006; SOU 2006). Ensimmäisenä ryhmänä ovat henkilöt, jotka jostain syystä kokevat katkeruutta vallanpitäjiä kohtaan. He häiritsevät julkisuudesta tunnettua henkilöä tai henkilöitä, ja toimintaa motivoi kosto häiritsijän kärsimästä vääryydestä tai viha yhteiskunnan etuoikeutettuja kohtaan. Häiriköinnin kohde joutuu tällöin symbolisesti yleisemmän vihan tai katkeruuden kohteeksi. Toisena häirinnän motiivina voi olla häiritsijän pakkomielteinen tai tunnelatautunut suhtautuminen häirinnän kohteeseen. Katkeruus ja kosto voivat myös liittyä tällaiseen häirintään. Edellisistä eroavan ryhmän muodostavat politiikan sisällöistä, päätöksistä tai suunnitelmista vihastuneet ”tavalliset” kansalaiset. Taustalla tällaisessa häirinnässä voi olla kuntaliitosten ja koulun lakkauttamisen kaltaisia päätöksiä, jotka herättävät kansalaisprotesteja ja suuttumusta siinä määrin, että hyväksyttävän protestoinnin lisäksi aletaan häiriköidä tai uhkailla päättäjiä. Tavoitteena on oman mielenilmauksen lisäksi saada päättäjät peräytymään suunnitelmistaan. Neljäs tyyppi on poliittiset ääriyhmät ja organisoitunut rikollisuus, jossa väkivallan uhkaan liitetyt aktivistit tai ryhmittymät sekä rikollisjärjestöt voivat solvata ja pelotella kanssaan eri mieltä olevia päättäjiä. Toiminnan tavoitteena on, etteivät päättäjät uskaltaisi edistää vastenmieliseksi koettua politiikkaa tai lopettaisivat poliittisen toimintansa kokonaan. (Ks. Reunanen ja Harju 2006; SOU 2006.)

NARRATIIVINEN TUTKIMUSOTE

Narratiivisella tutkimusotteella tarkoitetaan laajaa joukkoa kertomuksellisia tutkimusmenetelmiä. Tutkimusotteen juuret juontavat monilta tieteenaloilta kuten antropologiasta, kirjallisuustieteestä, historiantutkimuksesta (esim. Patterson ja Monroe 1998, 316) mutta myös sosiologiasta (Hyvärinen 2016). Narratiivista lähestymistapaa käytetään tulkintojen, prosessinomaisten tarinoiden ja tärkeiden hetkien tunnistamiseen. Narratiivit eli kertomukset tai tarinat ovat keinoja kommunikoida, jäsentää, selittää ja ymmärtää niin elämää kuin ihmisten välisiä suhteita ja tapahtumia. Huomio kohdistuu tutkittavien kertomuksiin todellisuuden tuottajina, rakentajina sekä välittäjinä. (Patterson ja Monroe 1998, 316.) Lähestymistapa voi auttaa ymmärtämään miten tapahtumat, kuten häirintäkokemukset, kehittyivät, mitä seurauksia ja minkälaisia vaikutuksia häirintätapahtumilla oli sekä miten erilaiset kehityskulut ja käännekohdat linkittyvät yhteen. (Ospina ja Dodge 2005.) Narratiivit ovat universaaleja merkityksenannon ja kommunikaation tapoja. Niiden jäsenyksen ja vakiintuneen muodon vuoksi erilaisia ja eri lähteistä kumpuavia narratiiveja voidaan tarkastella rinnakkain. Narratiivit ovat luonteeltaan myös valikoivia ja niiden avulla nostetaan esiin merkitykselliseksi koettuja näkökulmia. (Boswell 2013, 631.) Tarinat välittävät merkityksiä, mutta niiden kerronta voi toimia myös merkitysten uudelleen muotoiluna, kun tapahtumista on jo kulunut aikaa (ks. Dodge ym. 2005, 291). Ympäristön kompleksisuus, vuorovaikutussuhteet ja kohdatut kokemukset tulevat jäsenneyksi uudelleen kerronnan avulla, jolloin tapahtumille on mahdollista saada uudenlaista ymmärrystä (ks. esim. Brown ym. 2008).

Narratiiveilla on merkittävä rooli siinä, miten poliittista todellisuutta tulkitaan ja miten erilaisiin toimintavaihtoehtoihin päädytään (Patterson ja Monroe 1998, 315–316). Narratiivisen tutkimusotteen mahdollisuutena on tehdä näkyväksi kertojan käsityksiä itsestään ja siitä, miten omat kokemukset asemoidaan osaksi ympäristön tapahtumia. Tässä tutkimuksessa luottamushenkilöiden häirintäkokemukset asemoituvat osaksi kompleksista toimintaympäristöä ja paikallispoliittista kulttuuria. Narratiivinen tutkimusote tarjoaa analyttisen välineen kytkeä yksilötason käsitykset osaksi jaettuja tulkintoja niitä myötäillen tai haastaen. (Hammack ja Pilecki 2012, 95; Patterson ja Monroe 1998, 316.)

Tarinalliset lähestymistavat ovat saaneet valtavan suosion yleisessä keskustelussa ja niitä käytetään laajasti niin instituutioiden, liiketoiminnan kuin yksilöiden viestinnän välineenä. Yleistynyt tarinallisuus ruokkii erilaisten tulkintojen välistä kilpailua. Se pitää sisällään suuria riskejä, sillä poliittiseen tarinankerrontaan sisältyy suuri vallankäytön mahdollisuus mutta myös riski tarinoiden hallitsemattomasta leviämisestä ja eri tulkintojen välisestä ”kilpalaulannasta” (Mäkelä ym. 2021). Poliitiikan tutkimuksessa tarinallisuutta hyödyntävä narratiivinen tutkimusote on vielä vähän käytetty, mutta ei täysin tuntematon. Narratiivista lähestymistapaa on käytetty tieteenalan itsereflektion välineenä niin historiallisen kehityskaaren (Bevir 2006) kuin Euroopan unioniin kohdistuneen normatiivisuuden tarkastelemiseksi (McMahon 2017). Lisäksi sitä on käytetty esimerkiksi konfliktien ja niiden vaikutusten tutkimuksessa (mm. Autesserre 2012; Subotić 2016). Narratiivisuus on myös osa poliittista ilmapiiriä, ja esimerkiksi oikeistopopulistisen visuaalisen kuvaston ja kertomusten tulkinnessa (Freistein ja Gadinger 2019) on hyödynnetty narratiivista tutkimusotetta.

Narratiivien tyypillisten piirteiden vuoksi niiden avulla on mahdollista kuvata ja keskustella monimutkaisista ja vaikeistakin aiheista, joita tämän tutkimuksen keskiössä ovat häirintä-

kokemuksetkin ovat. Luottamushenkilöiden kohtaama häirintä on yhtäaikaaisesti yksilöllinen kokemus ja yhteiskunnallinen ilmiö. Näiden kahden tarkastelutason yhdistämiseksi tarvitaan narratiivisen tutkimusotteen tuomaa mahdollisuutta kytkeä yksilölliset kokemukset osaksi laajempia tulkintoja. Siinä missä tarpeena on luoda riittävän yksityiskohtainen ja eritelty kuvaus ilmiöstä ihmisten yksityisyyttä kunnioittaen, on rinnalla yhtä suuri tarve nostaa häirintä yksilön kokemusmaailmasta rakenteellisia ongelmia tunnistavaan keskusteluun. Narratiivinen tutkimusote mahdollistaa kokemusten ja tulkintojen näkyväksi tekemisen tyyppitarinoiden avulla.

Aineistonkeruu

Häirintäilmiön arkaluontoisuuden ja kerrostuneisuuden vuoksi tutkimusaineistoa kerättiin useista lähteistä. Ilmiön moniulotteisuuden vuoksi hyödynnämme tutkimuksessa aineistotriangulaatiota, jonka etuna on mahdollisuus muodostaa tutkimuskohteena olevasta ilmiöstä laaja, eri suunnista tulkintansa ammentava synteesi (ks. esim. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006). Tämän tutkimuksen aineisto koostuu luottamushenkilöiden syvä- ja teemahaastatteluisista ja heille kohdistetun avoimen kyselyn vastauksista. Lisäksi aineistoa on täydennetty aiheeseen työssään perehtyneille asiantuntijoille suunnatuilla tiedusteluilla ja haastatteluilla. Tutkimuksen informanttien taustat vaihtelevat (Taulukko 1); haastateltavissa on naisia ja miehiä, he edustavat eri puolueita ja toimivat erilaisissa luottamushenkilötehtävissä. Edustettuina on sekä kokeneita että ensimmäisen kauden valtuutettuja.

Taulukko 1. Informanttien taustatiedot

Aineistotyyppi ja informanttien sukupuoli	Syvähaastattelut: 2 naista, 3 miestä
	Teemahaastattelut: 5 naista, 4 miestä
	Kyselyaineisto: 7 naista, 4 miestä
	Asiantuntijahaastattelut: 1 nainen, 2 miestä
Luottamushenkilöiden puoluetusta	Keskusta, kokoomus, sosiaalidemokraatit, vasemmistoliitto, vihreät, eduskuntapuolueiden ulkopuolinen paikallisryhmä
Ikähaarukka	30–75 vuotta
Luottamustehtävä	Kunnanhallituksen puheenjohtaja, kunnanvaltuuston puheenjohtaja, lautakunnan puheenjohtaja, kunnanvaltuutettu, lautakunnan jäsen
Kokemus luottamushenkilötyöstä	Ensimmäisestä valtuustokaudesta yli viiteen valtuustokauteen

Aineistonkeruu aloitettiin luottamushenkilöille suunnatun avoimen verkkokyselyn avulla, jota mainostettiin sosiaalisessa mediassa (Twitter ja Facebook) tutkimusryhmän jäsenten verkostoissa, joihin kuuluu keskeisiä kuntien viranhaltijoita ja luottamushenkilöitä. Tutkimusryhmän

jäsenet ovat tunnettuja alalla toimivien keskuudessa. Suurin osa kyselyyn vastanneista oli kokenut häirintää, mikä voidaan tulkita vastaajien tarpeena kertoa häirintäkokemuksistaan. Olettavaa on, että kyselyn aineistossa kuuluu juuri häirintää kokeneiden ääni. Kaikki vastaajat tunnistivat häirintäilmiön ja sen vaikutukset. Yksinkertaisen, vapaaseen kerrontaan pohjautuneen, kyselyn vastaukset olivat monipuolisia ja pohdiskelevia kuvauksia luottamushenkilöiden kohtaamasta häirinnästä. Kyselyn tulokset antoivat vahvistuksen tutkimuksen tarpeellisuudesta ja toimivat apuna haastatteluaineistonkeruun suunnittelussa.

Syvähaastatteluihinkin esitettiin julkinen kutsu sosiaalisessa mediassa (Twitter ja Facebook). Lisäksi joitain haastateltavia lähestyttiin suoralla haastattelupyynnöllä tutkimusryhmän tiedossa olleiden häirintätapausten perusteella. Syvähaastattelussa edettiin keskustelunomaisesti amentaen haastateltavien kokemuksista, tuntemuksista ja muistoista häirintäkokemuksiin liittyen.

Haastatteluaineistoa tämän tutkimuksen tarpeisiin on kerätty myös osana toista tutkimushanketta, johon haastateltavat on tavoitettu Kuntaliiton luottamushenkilöverkoston kautta. Tässä aineistossa häirinnän teema on ollut yksi osa laajempaa luottamushenkilöiden työtä käsittelevää teemarunkoa. Näissä haastatteluissa on kysytty, onko luottamushenkilö kokenut häirintää ja jos, niin miten se on ilmennyt.

Häirintää itse kokeneiden luottamushenkilöiden lisäksi tutkimuksemme informanteja ovat olleet työssään turvallisuuteen ja häirintäkysymyksiin eri näkökulmista perehtyneet asiantuntijat (3 henkilöä). He ovat työssään selvittäneet luottamushenkilöiden kohtaamaa häirintää, tarkastelleet kysymystä oikeudellisena kysymyksenä sekä perehtyneet suuren kaupungin organisaatiossa luottamushenkilöiden turvallisuuteen.

Aineiston analyysi ja tyyppitarinoiden muodostaminen

Tutkimusaineiston avulla vastaamme tutkimukselle asetettuihin kysymyksiin: Millaista häirintää kuntien luottamushenkilöt kohtaavat ja millaisia vaikutuksia häirintäkokemuksilla on? Sisällöllisesti rikkaimman aineiston muodostavat syvähaastattelut, mutta myös muilla aineistolajeilla on merkitys tutkimuksen kokonaisuuden muodostumisessa. Eri aineistotyyppien merkitystä tutkimuksen rakentumiseksi on avattu tiiviisti taulukossa 2, ja varsinainen analyysiprosessi ja tyyppitarinoiden muodostaminen kuvataan seuraavaksi.

Taulukko 2. Tutkimuksen aineistot

Ajankohta	Aineisto	Merkitys tutkimukselle
Kesä– heinäkuu 2020	Avoin kysely luottamushenkilöille, 11 vastausta	Ensimmäinen ymmärrys ilmiöstä. Aineistossa esiin häirintäkokemusten ja niiden vaikutusten laaja skaala, vahvistus tutkimusidealle. -> haastattelurunkojen täsmentäminen, tyyppitarinoiden kerronnan vahvistaminen
Loka– marraskuu 2020	Syvähaastattelut luottamushenkilöille, 5 haastattelua	Tutkimuksen keskeisin aineisto, tyyppillisten teemojen tunnistaminen ja jäsenitys. Näiden myötä muodostui alustava kuva tyyppitarinoiden fokuksista ja muodosta.
Syys– lokakuu 2020	Teemahaastattelut luottamushenkilöille, 9 haastattelua	Syvähaastattelujen myötä syntyneiden tyyppitarinoiden sisällöt saivat tukea. Tyyppitarinoita täsmennettiin ja rikastettiin teemahaastattelujen sisältöjen avulla.
Marraskuu 2020	Sähköpostikeskustelu (1 hlö), parihaastattelu	Aiheen taustoitus, luottamushenkilöiden turvallisuusnäkökulma suuressa kaupungissa, häirintätilanteet, oikeudellinen näkökulma.

Tässä tutkimuksessa tarkastelemme ja tulkitsemme haastatteluaineistosta löytyviä häirintäkuvauksia narratiivisuutta hyödyntävän sisällönanalyysin avulla. Aineistossa esiintyvät häirintäkuvaukset ovat jo itsessään kokemusperäisiä tulkintoja häirintätilanteista. Koska aineistossa ei ole ainoastaan valmiita, kronologisia kertomuksia, on kokonaiskuvan muodostamiseksi tehty aineiston systemaattinen sisällönanalyysi (Schreier 2014). Analyysin avulla olemme voineet tunnistaa keskeisimpiä luottamushenkilöiden kohtaamaan häirintään liitettöjä näkökulmia.

Analyysin toteutus alkoi litteroitujen haastatteluaineistojen ja kyselyvastauksien lukemisella etsien lauseita ja katkelmia, joissa on kuvattu ja sanoitettu häirintää. Aineiston tarinallisen luonteen takia aineiston jäsenitys ryhmittyi muutamien selkeiden jostakin-johonkin-kertomusten ympärille. Samantyyppisiä kertomuksia häirinnästä esiintyy läpi aineiston. Selkeimmät ja toistuvimmat teemat toimivat pohjana, jonka varaan syntyivät neljä tulkinnallista tyyppikertomusta: *elämä jatkuu, jatkuvaa häirintää, pelkoa ja rajoittamista sekä uusi alku*. Näiden avulla voidaan nostaa yksilölliset kokemukset yleisemmälle tasolle, säilyttää informanttien anonymiteetti ja kuvata häirintäkokemusten kirjoa. Kyselyaineisto vahvisti tyyppitarinoiden kerrontaa tuomalla useampien ihmisten samantyyppisiä kokemuksia häirinnästä esiin. Haastattelu ja kyselyaineiston lisäksi asiantuntija-aineisto verifioi tehtyjä tulkintoja aiheesta. Erilaiset aineistokokonaisuudet ovat tukeneet toisiaan ilmiön ymmärtämisessä.

Analyysi etenee kohdatun häirinnän ja tunnistettujen häiritsijöiden tarkastelulla. Tämän jälkeen tyyppitarinoiden avulla havainnollistetaan häirinnän kohteena olemisen kokemusta ja sen vaikutuksia. Tyyppitarinoiden lainaukset ovat poimintoja haastatteluaineistoista.

HÄIRINTÄÄ JA HÄIRITSIJÖITÄ

Tutkimusaineistomme luottamushenkilöt ovat kohdanneet tehtävässään monia häirinnän muotoja. Tehtävänkuvassa on läsnä uhka maalitetuksi tulemiseen, digihäirintään, poliittiseen väkivaltaan, vihapuheeseen sekä vaalihäirintään (ks. Bardall, ym. 2019; Höglund 2009; Illman 2020; Knuutila ym. 2019, 10–11; Krook 2017, 78–81; Opitz ym. 2013; Stevens ja Fraser 2018; Straus ja Taylor 2012; Strickland ja Dent, 2017). Kaikki luottamushenkilöt eivät kohtaa häirintää, mutta tutkimuksen perusteella kyseessä on politiikkaan liittyvä ilmiö, jonka seuraukset ovat osittain vakavia demokratian näkökulmasta. Haastatteluaineistomme tukee Illmanin (2020) näkemystä siitä, että luottamushenkilöt rajoittavat tiettyjä keskustelunaiheita häirinnän välttämiseksi.

Tarkemmin eriteltyinä luottamushenkilöt ovat kohdanneet heihin kohdistettua sanallista, kasvatusten tapahtuvaa häirintää ja uhkailua. Eri kanavissa tapahtuvaa kirjallista häirintää kohdistetaan esimerkiksi tekstiviestien, sähköpostin, sosiaalisen median ja perinteisen kirjepostin välityksellä. Aineistosta käy ilmi kokemuksia seksuaalisesta häirinnästä, jota naiset ovat kokeneet kasvatusten ja erilaisten viestien välityksellä. Osassa tapauksia seksuaalinen häirintä ilmenee seksuaalirikoksella uhkailuna. Tämä vahvistaa aiempaa tutkimusta, jonka mukaan poliittisesti aktiivisiin naisiin kohdistetaan muun muassa seksuaalista häirintää (Krook 2017, 78–81). Turvallisuutta uhkaavat tilanteet ja suorat hyökkäykset ovat esimerkkejä luottamushenkilöiden kohtaamasta väkivallasta. Aineistosta tunnistetaan myös yksilöihin kohdistunutta vaalihäirintää, jota on tapahtunut vaalitulaisuuksien häirintänä, uhkailuna ja vaalimateriaaleihin kohdistuvana ilkivaltana (Wass ym. 2020).

Luottamushenkilöt ovat kohdanneet häirintää laajasti eri suunnista. Häirintää on koettu saman kunnan mutta eri puolueen valtuutetulta, oman puolueen valtuutetulta, viranhaltijan suunnalta tai kunnan työntekijältä, kuntalaiselta tai muun sidosryhmän jäseneltä (esim. elinkeinoelämä), ulkopuoliselta henkilöltä tai tuntemattomalta taholta (esim. prepaid-liittymän kautta).

Häirinnän tulkitaan toisinaan tapahtuvan epäsuorasti eikä häirintää kohdisteta ainoastaan luottamushenkilöön. Luottamushenkilöt kuvaavat saaneensa osakseen muun muassa aiheettomia syytöksiä ja jotkut ovat kokeneet ryhmän ulkopuolelle jättämistä omissa poliittisissa ryhmissään. Nämä kokemukset edustavat poliittisiin prosesseihin liittyvää häirintää. Toisenlaista epäsuoraa häirintää edustavat luottamushenkilöiden läheisiin kohdistetut epäasialliset kommentit, kiusaaminen ja syytökset. Toisinaan häirintä ja uhkailu ovat naamioitu erilaisten vihjailujen ja vitsailun taakse, vaikka kyse on vakaviin asioihin viittaamisesta. Joissain tapauksissa häirinnän koetaan lähteneen liikkeelle median kautta alkaneena voimakkaana ”ajojahtina”, jonka kautta asiat tuodaan yksipuolisesti julkisuuteen ja joihin luottamushenkilön on vaikea vastata. Ilmiön ymmärtämiseen voidaan löytää selityksiä sekä heikentyneestä luottamuksesta poliittista päätöksentekoa kohtaan kuin uusien häirintäkanavien kehittymisestä (ks. Bishop 2014; Dalton 2004; Kurek ym. 2019).

Empiirisestä aineistostamme tehdyt havainnot häirinnän motiiveista ovat samankaltaisia aiempien tutkimusten kanssa (katkeroituminen vallanpitäjiä kohtaan, häiritsijän pakkomieltainen ja tunnelatautunut suhtautuminen yksittäiseen henkilöön, politiikan sisällöistä, päätöksistä tai suunnitelmista vihastuneet kansalaiset sekä poliittiset ääriryhmät) (ks. Bishop 2014; Reunanen ja Harju 2006; SOU 2006). Usein häirinnän taustalla on kunnallisessa luottamustehtävässä jokin yksittäinen päätös tai asiakysymys (ks. Sandberg 2016, 4), ja näissä tapauksissa häirintä on lähtöisin poliittisista

päätöksistä tai suunnitelmista vihastuneista ”tavallisista kansalaisista”. Kompleksinen hallintaympäristö (ks. Haveri ym. 2018; Head 2008; Klijn ja Koppenjan 2014; Mewhirter ym. 2019; Termeer ym. 2015;) korostuu päätöksenteon kontekstissa. Tilanteiden ristiriitaisuus sekä ongelmanratkaisun ja päätöksenteon rajoitteet jäävät usein yleisöltä piiloon, jolloin kuntalaisten ei ole mahdollista nähdä päätöksenteon taustoja. Niissä tilanteissa päätöksenteko voi näyttäytyä epäjohtonmukaisena ja herättää voimakkaita reaktioita kuntalaisten keskuudessa. Aineistossa on myös viitteitä siitä, että joissakin tapauksissa häirintä on systemaattista ja sen taustalla on jokin poliittinen ääriryhmä (ks. Reunanen ja Harju 2006; SOU 2006). Myös verkon toimintakulttuuriin liittyvää häirintää ja kiusaamista on tunnistettavissa aineistosta (ks. Bishop 2014; Kurek ym. 2019).

Paikallinen poliittinen kulttuuri määrittelee sitä, millaista keskustelua politiikassa käydään ja millaista toimintaa pidetään yhteisesti hyväksyttävänä. Tutkimuksissa on viitteitä siitä, että yhtenäinen kulttuuri on hajautumassa ja sen tilalle on muodostunut yksilöllisempiä ja yksittäisiin kysymyksiin kytkeytyviä ulostuloja (ks. Haveri ym. 2018). Populistinen me-muut-asetelma on nähtävissä myös paikallispoliittisessa päätöksenteossa (ks. Palonen 2020; Stoker 2019). Vastajaat kuvaavat tyypillisesti sitä, miten politiikkaan kuuluu toisinaan kovasanainenkin keskustelu ja mielipiteiden vaihto asiakysymyksistä. Henkilöön ja läheisiin kohdistuvat loukkaukset, syytökset ja uhkaukset ylittävät kuitenkin rajan ja niiden ei katsota kuuluvan osaksi soveliasta keskustelua tai viestintää. Aineistomme kuitenkin osoittaa selvästi, että näitä rajoja rikotaan paikallispoliittisessa ympäristössä häirintäkokemusten perusteella.

Vaikka rajanveto epäasiallisen käyttäytymisen osalta on hyvin selvä, käytännön tasolla luottamushenkilöt ovat kokeneet muutoksia suhtautumisessa häirintään ja uhkailuun. Joihinkin luottamushenkilöihin kohdistuva häirintä on jatkuvaa ja tämä näkyy erityisesti internetin erilaisilla alustoilla. (Strickland ja Dent 2017, Stevens ja Fraser 2018). Jatkuvien häirintäkokemusten myötä sietokyky epäasialliseen käytökseen on kasvanut ja osa luottamushenkilöistä puhuu jopa turtumisesta ilmiöön liittyen. Osaltaan turtumista pidetään edellytyksenä luottamustehtävässä toimimiselle, mutta toisaalta se koetaan huolestuttavana piirteenä.

Neljä tarinaa häirinnästä

Seuraavaksi häirintäkuvauksia tarkastellaan neljän narratiivin kautta. Tarinoiden tarkoituksena on avata häirinnän kokijoille ilmenneitä seurauksia eli niitä erilaisia tapoja, joilla häirintä on vaikuttanut luottamushenkilöihin. Häirinnällä on ollut hyvin kokonaisvaltaisia vaikutuksia ja tarinat toimivat näiden merkitysten välittäjinä (ks. Dodge ym. 2005, 291).

Elämä jatkuu

Tarina kertoo häirintää kohdanneesta luottamushenkilöstä, joka ratkaisee häirintätilanteen omalta osaltaan ja jatkaa politiikassa.

”Tuli yks [viittaa henkilöön] meidän kotiovelle – – se on sama tyyppi joka on uhkaillut aikasemmin muitakin meidän luottamushenkilöitä. Ja se on soiteltu mullekin. Ja sille on tehty lähestymiskieltoja ja muuta.”

Jaana on kokenut poliitikko ja tunnettu kasvo paikallisella tasolla. Paikallisesti ja valtakunnallisesti käydään tunteita kuumentavaa keskustelua ajankohtaisesta aiheesta, johon Jaanakin on ottanut osaa. Jaanan sanomisista seuraa valtava myrsky sosiaalisessa mediassa. Hänen kaikki someviestikanavansa ja sähköpostinsa ovat täynnä kommentteja, joissa on myös epämääräisiä uhkauksia ja solvauksia. Viestitulva jatkuu useiden päivien ajan. Jaana on kokenut vastaavanlaista aiemminkin.

Eräänä aamuna Jaana on juomassa aamukahvia, kun oveen koputetaan. Jaanan mies menee avaamaan. Oven takana oleva henkilö on häirinnyt muitakin luottamushenkilöitä ja hänen tiedetään käyttäytyvän aggressiivisesti. Henkilö vaatii päästä Jaanan juttusille, mutta mies käskee tätä poistumaan. Tilanne on nopeasti ohi. Myöhemmin Jaana palaa kuitenkin pohtimaan tapahtunutta. Mitä henkilö olisi voinut tehdä, jos hän tai joku lapsista olisi avannut oven?

Jaana ilmoittaa asiasta poliisille. Tapahtumien seurauksena Jaana pohtii jatkossa tarkemmin, millaisiin keskusteluihin hän ottaa kantaa somessa. Osoitetaan hän ei lähde salaamaan, koska pienehköllä paikkakunnalla, jossa hän on asunut vuosia, tiedetään jo hyvin missä hän asuu. Poliitikassa hän kuitenkin on ja pysyy, vaikka välillä on tehnyt mieli luovuttaa. Työn palkitsevuus ja tärkeys voittavat työn huonot puolet.

Tarina kertoo ajankuvaa siitä, miten sosiaalisen median kommentointi ja voimakkaat hyökkäykset (ks. Lewandowsky ym. 2020, 86) leviävät myös sosiaalisen median ulkopuolelle ja vaikuttavat luottamushenkilöiden arjessa. Pitkään jatkuva ja eri tilanteissa toistuva hyökkäysaalto viittaa myös organisoituneeseen toimintaan (ks. Reunanen ja Harju 2006; SOU 2006). Väkivallan uhka ja pelko saavat luottamushenkilöt rajoittamaan keskustelunaiheita, mikä heikentää demokraattisen yhteiskunnan ideaa sekä sananvapautta (ks. Illman 2020).

Jatkuvaa häirintää

Tarina kuvaa tilannetta, jossa häirintä on muuttunut osaksi luottamustoimen arkea. Häirintä yltyy välillä pahemmaksi ja toisinaan se on lievempää, mutta se on läsnä tarinan päähenkilön tehtävässä jatkuvasti.

”Sä taidat olla niitä naisia ketkä tykkää et ne otetaan väkisin.”

Leena on monessa mukana ja hänellä on näkyvä rooli paikallispolitiikassa. Paikallisten ihmisten asioihin vaikuttaminen on hänelle sydämenasia ja Leena on jälleen ehdolla kuntavaaleissa. Vaalien yhteydessä tuntuu tällä kertaa tapahtuvan paljon: Leenan vaalimainoksia on sotkettu, niihin on piirretty ja kirjoitettu uhkauksia ja ne on töhrittyinä tuotu hänen postilaatikkoonsa. Leena on saanut myös nimettömän kirjeen, jossa häntä kehoitetaan luopumaan politiikasta.

Viikonloppuiltana Leena liikkuu kaupungilla ja kohtaa miesjoukon. Joku miehistä tunnistaa hänet ja uhkaa seksuaalisella väkivallalla hänen puolustaustansa vuoksi. Leena pääsee onneksi pakenemaan tilanteesta. Leena tekee taas ilmoituksen häirinnästä poliisille. Poliisi kirjaa ylös eri tapahtumat, mutta paljon ei ole tehtävissä. Leena saa kuitenkin neuvoja siitä, millaisia suojatointia hänen kannattaa tehdä ja neuvojen perusteella Leena hankkii kotiinsa valvontajärjestelmän.

Leenan perhe ja läheiset ovat todella huolissaan tilanteesta ja pelkäävät hänen puolestaan. Leenakin on alkanut pohtimaan sitä, missä hän uskaltaa liikkua ja mihin mennä – millaisia uhrauksia ja

riskejä politiikassa mukana oleminen vaatii? Hän on kuitenkin keskeisessä roolissa myös puolueensa toiminnassa. Paine jatkaa on niin suuri, että hän on mukana ainakin vielä tämän vaalikauden. Leena pohtii myös sitä, miten tällaista hommaa voi suositella uusille ehdokkaille, joita on jo muutenkin hankala saada. Leena kokee, että kunnan viranhaltijat eivät ole ottaneet häirintää tosissaan eikä hän ole saanut mitään tukea sieltä puolelta. Ainoa tuki on tullut vertaisilta: muilta näkyviltä poliitikoilta muista kunnista.

Luottamushenkilöt ja kampanjatyötä tekevät ehdokkaat kohtaavat vaalihäirintää, joka on itsessään ikävä ilmiö ja voi johtaa pelkoon ja rajoittamiseen, mutta samalla se uhkaa myös demokratiaa ja vaalirauhaa (ks. Illman 2020). Erityisesti naisiin kohdistuu seksuaalista häirintää ja sen uhkaa (ks. Krook 2017, 78–81), mikä tulee esiin haastatteluaineistossa. Häirinnän kokemuksilla on vaikutuksia myös politiikan julkisuuskuvaan ja siihen, kuka haluaa asettua ehdolle vaaleissa (ks. Sandberg 2021).

Pelkoa ja rajoittamista

Tarina kuvaa sitä, millä tavalla häirintää kokenut luottamushenkilö voi alkaa rajoittamaan omaa toimintaansa.

”– pelotti mennä sähköpostiin, pelotti mennä nettiin, lopetin lehden tilauksen, kaikkee tämmöstä siinä alussa oli. Ja sitten just välttelin siellä sitä kaupassa tai muualla käymistä pitkän aikaa.”

Matti on jutellut kuntalaisten kanssa ja osa kuntalaisista on sitä mieltä, että kunnan päätöksentekotapaa pitäisi muuttaa ja tarvittaisiin uusia valtuutettuja. Mattikin on kuullut samanlaisia puheita ja päättää lähteä politiikkaan. Hän saa hallituspaikan hyvän äänimäärän perusteella.

Seurattuaan päätöksentekoa aitiopaikalta Matti ymmärtää, millaisia ongelmia päätöksentekoon liittyy. Kunnan viranhaltijajoukossa on henkilö, jonka vallankäyttö ulottuu politiikkaan. Hallituksessa ei käydä keskustelua päätöksistä ja tietoa on hankala saada, koska viesteihin ei vastata. Kunnantalolla on aistittavissa pelon ilmapiiri ja asiat sujuvat hyvin niin pitkään, kun välit viranhaltijaan ovat kunnossa. Moni poliitikko on jättäytynyt pois, samoin kunnan työntekijöitä on irtisanoutunut.

Matti joutuu nopeasti paikallismedian silmätikuksi ja ikävät kirjoitukset jäävät pyörimään mieleen. Näkyvä rooli paikallispolitiikassa on johtanut ikäviin tilanteisiin myös vapaa-ajalla. Eräänä viikonloppuilla humalainen mieshenkilö yritti käydä hänen päälleen. Tapahtuman jälkeen Matti on alkanut vilkuilemaan taakseen kävellessään kylillä. Kurjimmalta tuntuu se, että Matin lapset ovat joutuneet kärsimään opettajan ikävistä vihjailuista koulussa politiikkaan liittyen. Tapahtumat ovat aiheuttaneet Matille voimakasta stressiä ja unettomuutta. Matti on hakenut apua ammattilaiselta, ja tilanne on jo hieman helpottanut. Hän ei aio asettua seuraavissa vaaleissa ehdolle.

Paikallisella poliittisella kulttuurilla on voimakas vaikutus päätöksenteon tapoihin (Beetham 1991; Kyösti ym. 2017, 7; Thornhill 2011; Welzel ja Inglehart 2009, 126–127) ja perinteiden muuttaminen voi olla hyvin vaikeaa. Poliittisen kulttuurin hankaluuksista kertoo myös se, että

luottamushenkilöiden läheiset ovat altistuneet häirinnälle. Tarina kuvaa lisäksi sitä, miten häirinnän kirjo on laaja ja sitä voidaan kokea niin järjestelmän sisältä kuin ulkoapäin.

Uusi alku

Tarina käsittelee kokemusta, jossa luottamushenkilö on halunnut irtaantua häirintäkokemuksista jättämällä luottamustehtävät ja muuttamalla pois paikkakunnalta.

”Petyin siinä tosi paljon oman puolueen toimintaan ja siihen täydelliseen tuen puutteeseen.”

Petteri on täynnä intoa päästyään hyvällä äänimäärällä valtuustoon ja hän on aktiivisesti mukana oman puolueensa toiminnassa. Kauden alkaessa hän saa mieluisan luottamustehtävän erään yhtiön hallituksessa. Kauden aikana valtuuston käsittelyyn tulee vaikea päätös kyläkouluista, joka jakaa mielipiteitä. Mieli-pide-erot johtavat repivään keskusteluun oman puolueen sisällä. Erimielisyydestä alkaneet ristiriidat kumuloituvat suljetuissa kokouksissa, muiden katseilta piilossa, tapahtuvaan haukkumiseen, syylistämiseen ja kiusaamiseen.

Petteri yrittää hakea tukea ristiriitoihin puolueensa aluetasolta, mutta paikallisiin asioihin ei osata puuttua. Samaan aikaan alkaa tapahtumaan myös toisaalla. Hallituspaikka yhtiössä muuttuu painajaiseksi. Yhtiön johtaja on toiminut petollisesti ja luottamushenkilöt joutuvat syyttöminä oikeuden eteen. Onneksi kunnanjohtaja on Petterin tukena ja auttaa selvittämään asioita niin yhtiössä kuin puolueen ristiriitatilanteessa. Kohtuuttomalta tuntuva taakka muuttuu vielä rankemmaksi, kun mediassa etsitään syyllisiä yhtiön ongelmiin ja kenellekään ei jää epäselväksi hallituksen jäsenistö.

Häirintää ja uhkailua tulee sekä tutuilta että tuntemattomilta, mutta Petteri epäilee, että taustalla on pieni ydinryhmä, joka kuuluu hänen omaan puolueeseensa. Uhkaukset kohdistuvat Petteriin ja hänen lähipiiriinsä, muun muassa vaimo uhataan kotiin kannetussa nimettömässä kirjeessä raiskata ja lapset pahoinpidellä ja kotitalo polttaa. Petterin elinpiiri kaventuu eikä hän uskalla enää liikkua vapaasti ja myös Petterin kotiin joudutaan poliisin ohjeistamana asentamaan turvallisuus- ja valvontavälineistöä. Hän rajoittaa omaa elämäänsä välttääkseen ihmisten kohtaamisia. Lopulta Petteri tekee kovan ratkaisun. Hän eroaa puolueesta, päättää jättää kaiken politiikan ja muuttaa perheineen pois paikkakunnalta.

Poliittisten koalitioiden asema on heikentynyt (Haveri ym. 2015) ja tämä näkyy puolueiden sisäisinä ristiriitoina. Päätöksenteon kompleksisuus (Haveri ym. 2018) johtaa arvoristiriitoihin, joissa esimerkiksi taloudelliset realiteetit ja palveluverkko asettuvat vastakkain. Poliittinen kulttuuri ja häirinnän kokemukset voivat johtaa politiikasta luopumiseen häirinnän seurauksena.

YHTEISKUNNALLISIA TULKINTOJA HÄIRINTÄKOKEMUKSISTA

Tässä osiossa tulkitsemme edellä esitettyjä häirintäkokemusten yksilönarratiiveja neljän yhteiskunnallisen tason kautta. Tulkinnat koskevat kuntavaalien ehdokasasettelun hankaloitumista,

julkisen keskustelun rajoittamista, päätöksentekoon osallistuvien heterogeenisyyden vähene- mistä sekä häirinnän normalisoitumista. Peilaamme näitä tulkintoja aiempaan tutkimukseen.

Kuntavaalien ehdokasasettelu näyttäisi hankaloituneen. Kaksi viimeisintä kuntavaalikierros- ta kuvaavat viimeaikaista kehitystä ehdokasasettelussa. Kuntavaalien 2017 yhteydessä koko Suo- men ehdokkaiden määrä väheni edellisistä vaaleista 3 507 henkilöllä. Ehdokasasettelun muu- toksesta kertoo myös se, että neljän suurimman puolueen koko maan ehdokasmäärä laski yli 10 prosenttia. (Kuntaliitto 2017). Vuoden 2021 kuntavaaleissa ehdokasmäärä nousi kevään 2017 vaaleihin verrattuna noin 6 prosentilla. Merkittävin selittävä tekijä tälle on perussuomalaisten ehdokasmäärän merkittävä kasvu (+55 %). Edeltävän kerran ehdokasmäärä on noussut vuoden 2004 vaaleissa. (Pekola-Sjöblom ja Piipponen 2021.) On viitteitä siitä, että julkiseen tehtävään kohdistuva paine ja häirinnän uhka ovat yksi tekijä, joka vaikuttaa ehdokkuuksiin (ks. Helsingin Sanomat 2021; Kuntaliitto 2021). Kuntaliiton teettämän päättäjätutkimuksen mukaan häirintä ja uhkailu on kolmanneksi yleisin syy, joka vaikuttaa ihmisten halukkuuteen asettua ehdolle kuntavaaleissa (Sandberg 2021).

Kysymyksessä eivät ole pelkästään paikallistason politiikka ja ehdokasmäärät, vaan paikallis- poliitikalla on keskeinen merkitys laajemmässä mittakaavassa. Paikallistason poliittista osal- listumista pidetään tärkeänä toimintakenttänä uusien poliittisten toimijoiden ja johtajien rek- rytoinnissa ja kouluttamisessa (esim. Torfing ym. 2019). Paikallispolitiikka on yksi väylä, jonka kautta osa päättäjistä pyrkii esimerkiksi kansanedustajan tehtäviin. Haastatteluaineiston perus- teella monet luottamushenkilöt ovat pohtineet sitä, aikovatko he vielä asettua ehdolle vaaleissa vai jättävätkö politiikan kokonaan. Kyseessä on osaltaan myös poliittisten urien jatkuvuuden näkökulma. Osa vastaajista on päättänyt jatkaa politiikassa häirintäkokemuksista huolimatta, osa on päättänyt jättäytyä pois ja jotkut ovat jopa muuttaneet pois paikkakunnalta huonojen kokemusten seurauksena.

Joissakin tapauksissa luottamushenkilöt ovat rajoittaneet omaa julkista ilmaisuaan häirin- nän pelossa. Julkisen keskustelun rajoittaminen ja oman kannan kertomatta jättäminen ovat vakavia seurauksia avoimuuden ja vapaan keskustelun näkökulmasta (ks. esim. Stevens ja Fraser 2018). Sosiaalisen median alustat ovat madaltaneet keskustelun kynnyksiä, mutta sa- malla julkinen keskustelu koetaan hyvin vaikeaksi, koska asioita on helppo tulkita väärin (Le- wandowsky ym. 2020, 86). Tilanteen kompleksisuutta lisää sosiaalisen median eri alustojen polarisoiva sisältö, jolla on vaikutuksia politiikkaan myös alustojen ulkopuolella (ks. Lewan- dowsky ym. 2020, 86). Poliitikoille on oleellista tuoda esiin omia näkemyksiä ja mielipiteitään äänestäjille. Kunnallisessa päätöksenteossa käsiteltävät asiat koskettavat asukkaiden jokapäi- väistä arkea ja niihin liittyy voimakkaita tunteita ja reaktioita. Asioiden ja päätöksentekopro- sessien kompleksisuus (ks. Greasley 2011, 58–59; Haveri ym. 2018; Torfing ym. 2019, 58) yh- distettynä tärkeiksi koettuihin paikallisiin asioihin luo haastavan toimintakentän paikallisille luottamushenkilöille.

Keskustelukulttuurin hankaluuksia selittää osaltaan poliittisen kulttuurin ajankuva. Yksit- täiset asiat ovat korostuneet, ristiriidat ovat lisääntyneet ja ihmiset voivat kokea epäluottamus- ta politiikkaa ja puolueita kohtaan (ks. Dalton 2004; Palonen 2020; Stoker 2019). Paikallinen politiikka kytkeytyy osaksi hallinnan kompleksista luonnetta ja kansainvälisesti vaikuttavia kehityssuuntia (ks. Haveri ym. 2018, Haveri ym. 2015). Kehityssuunnissa on ristiriitaisuuksia, kun yhtäältä vastauksia etsitään laajoista verkostoista ja moniarvoisuudesta ja toisaalta samaan

aikaan vahvistuva populistinen lähestymistapa korostaa me-muut-asetelmaa eikä etsi kompromisseja. (Stoker 2019; Vainikkala 2020.)

Paikallisen demokratian ydin on moniarvoisuudessa ja siinä, että kunnassa edustettuna olevat erilaiset ihmisryhmät ovat mukana päätöksenteossa. Luottamushenkilöiden heterogeenistä joukkoa on pidetty hyvänä asiana (Sipinen 2021). Jos luottamushenkilöiden asema muuttuu alttiimmaksi häirinnälle pelko häirinnästä ja vaikeiden tilanteiden kohtaamisesta voi johtaa siihen, että tehtäviin hakeutuvat vain sellaiset ihmiset, jotka sietävät paremmin hankalia tilanteita ja epäasiallistakin palautetta (ks. Illman 2020; Knuutila ym. 2019; Sandberg 2021).

Kiinnostava kysymys on, millaisia taitoja, valmiuksia ja vaatimuksia luottamushenkilötehtävän hoitamiseksi tulevaisuudessa asettuu. Keinot puuttua ja reagoida ulkopuolelta tulevaan ja valtuustojen sisäiseen häirintään ovat erilaisia. Asian esille tuominen ja siitä keskustelu ovat jo osaltaan mahdollisuuksia herätellä valtuutettuja pohtimaan asiallisen käyttäytymisen rajoja. Naisten osuus luottamushenkilöiksi pyrkivistä on tyypillisesti miehiä vähäisempi (Tilastokeskus 2021). Ne puolueet, joissa naisten osuus on suurempi, kokevat myös häirinnän ilmiön laajempaan ongelmana (ks. Saresma ym. 2020). Jo tämä näkökulma osoittaa päätöksenteon heterogeenisyyden haavoittuvuuden.

Riskinä on, että häirintä normalisoituu ja häirintäkokemusten katsotaan kuuluvan jatkossa erottamattomaksi osaksi luottamustehtävän hoitamista. Tämän riskin todennäköisyyttä lisäävät niin tämän tutkimuksen havainnot kuin muiden tutkimusten osoitukset häirinnän lisääntymisestä (Sandberg 2021). Jo tällä hetkellä osa luottamushenkilöistä kokee jatkuvaa häirintää tehtävässään. Häirinnällä on paljon negatiivisia vaikutuksia yksilöiden hyvinvoinnin kannalta, mutta välineitä ja tapoja siihen puuttumiseksi on hyvin vähän niin paikallisella kuin kansallisella tasolla. Luottamustehtävien henkilöityminen (Kyösti ja Paananen 2021; Haveri ym. 2021) lisää painetta tehtävässä toimivia yksilöitä kohtaan. Näkyvä rooli paikallispolitiikassa asemoi luottamushenkilön päätöksenteon kasvoiksi ja sitä kautta altistaa häirinnälle (ks. Kyösti ja Paananen 2020; 2021). Joissakin tapauksissa oman poliittisen johtajuuden roolia ei tunnisteta (ks. Karsten ja Hendriks 2017) ja tämä voi johtaa aseman kautta tapahtuvaan epäasialliseen toimintaan tai epäasiallisen toiminnan hiljaiseen hyväksyntään, mikä puolestaan luo kulttuuria, jossa epäasiallisuus hyväksytään.

JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimus yhdistää luottamushenkilöiden henkilökohtaisia häirintäkokemuksia ylemmän tason ilmiöihin, joita häirinnästä seuraa. Tutkimus avaa häirintäkirjon laajuutta ja näyttää, että häirintää kokevat niin miehet kuin naiset puoluetusta riippumatta. Luottamushenkilöiden häirintäkokemukset osoittavat, että häirintää kohdataan erilaisissa tilanteissa ja monilta eri tahoilta.

Artikkelin tutkimuskysymyksinä tarkastelimme, millaista häirintää kuntien luottamushenkilöt kohtaavat ja millaisia vaikutuksia häirintäkokemuksilla on. Muodostimme neljä yksilötason narratiivia kuvaamaan luottamushenkilöiden kokemuksia. Narratiiveilla nostamme esiin erilaisia henkilökohtaisesti perusteltavissa olevia ratkaisuja, joihin häirintää kokenut voi päätyä. Erilaisten ratkaisujen taustalla vaikuttaa muun muassa se, millaista häirintää henkilöt ovat

kokeneet. Osa luottamushenkilöistä pystyy sivuuttamaan häirinnän kokemukset ja jatkamaan politiikassa, osa taas kokee jatkuvaa häirintää, joka vaikuttaa toisinaan enemmän ja toisinaan vähemmän, osa puolestaan kokee häirinnän seurauksena pelkoa ja rajoittaa omaa liikkumistaan tai julkista keskustelua, jotkut ovat puolestaan luopuneet politiikasta ja jopa muuttaneet toiselle paikkakunnalle.

Häirinnän vaikutukset eivät rajoitu pelkästään yksilöiden kokemuksiin, vaan liittyvät paikalliseen poliittiseen kulttuuriin sekä kompleksisen hallintaympäristön luonteeseen. Aineiston analyysin pohjalta olemme tehneet neljä yhteiskunnallisen tason tulkintaa. Ensimmäinen tulkinta on demokratian näkökulmasta huolestuttava ehdokasasettelun hankaloituminen. Toinen tulkinta kuvaa julkisen keskustelun vaikeuksia sekä häirinnästä aiheutuvaa julkisen keskustelun rajoittamista. Kolmannessa tulkinnassa tartutaan päätöksentekoon osallistuvien heterogeenisyyden vähentymisen uhkaan. Neljäs tulkinta kuvaa häirinnän normalisoitumisen riskiä. Yksilöiden häirintäkokemukset muuttuvat siis laajemmaksi yhteiskunnalliseksi ongelmaksi, joka uhkaa demokraattisen yhteiskunnan perustaa: moninainen päätöksentekijöiden joukko ei ole enää itsensänselvyys, vaan häirintä vaikuttaa niin julkisen keskustelun aihepiireihin kuin halukkuuteen asettua ehdolle vaaleissa (ks. Illman 2020; Knuutila ym. 2019; Sandberg 2021). Tästä aineistosta tulkitsemiemme häirinnän vaikutusten ohella häirinnällä voi olla muitakin vaikutuksia.

Luottamushenkilöjärjestelmän tulevaisuuteen ja yhteiskunnassa käytävään keskusteluun sekä päättäjien turvallisuuden kokemuksiin vaikuttaa se, mihin suuntaan paikallispoliittinen päätöksentekokulttuuri kehittyy jatkossa. Luottamushenkilöiden häirintäkokemuksissa yksilölliset, kulttuuriset ja rakenteelliset näkökulmat kytkeytyvät toisiinsa. Yksilöiden häirintäkokemusten vaikutukset kertautuvat ja muodostavat jatkumon osana poliittista kulttuuria ja siinä hyväksyttäviä toimintatapoja. Jatkotutkimustarpeena olisi tärkeää tarkastella esitettyjä tulkintoja laajemmalla aineistolla: Tunnistavatko luottamushenkilöt itse nämä riskit, jotka tässä tutkimuksessa on nostettu esiin? Tulevaisuuden kannalta tärkeänä näyttäytyy pohdinta siitä, millaisiin tilanteisiin häirintä voi ajaa paikallispoliittisen päätöksentekokulttuurin ja päätöksenteon toimintaedellytykset. Voivatko ne muodostua uhaksi totutuille paikallispoliittisia päätöksenteon rakenteita, jos halukkaita päätöksentekijöitä ei enää löydy ja asioista ei uskalleta keskustella?

LÄHTEET

- Almond, Gabriel ja Verba, Sidney. 2015. *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. In *The Civic Culture*. Princeton: University Press.
- Autesserre, Séverine. 2012. Dangerous tales: Dominant narratives on the Congo and their unintended consequences. *African Affairs* 111:443, 202–222. <https://doi.org/10.1093/afraf/adr080>.
- Bardall Gabrielle, Bjarnegård Elin ja Piscopo Jennifer M. 2019. How is Political Violence Gendered? Disentangling Motives, Forms, and Impacts. *Political Studies* 68:4, 916–935. <https://doi.org/10.1177/0032321719881812>
- Beetham, David. 1991. *The legitimation of power*. Basingstoke: Macmillan.
- Bevir, Mark. 2006. Political Studies as Narrative and Science, 1880–2000. *Political Studies* 54:3, 583–606. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.2006.00616.x>

- Bishop, Jonathan. 2014. Trolling for the Lulz?: Using Media Theory to Understand Transgressive Humour and Other Internet Trolling in Online Communities. Teoksessa Jonathan Bishop (toim.), *Transforming Politics and Policy in the Digital Age*. Hershey: IGI Global, 155–172.
- Boswell, John. 2013. Why and how Narrative Matters in Deliberative Systems. *Political Studies* 61:3, 620–636. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.2012.00987.x>
- Brown, Andrew D., Stacey, Patrick ja Nandhakumar, Joe. 2008. Making sense of sensemaking narratives. *Human Relations* 61:8, 1035–1062. <https://doi.org/10.1177/0018726708094858>
- Dalton, Russell. 2004. *Democratic challenges, democratic choices: erosion of political support in advanced industrial democracies*. Oxford University Press.
- Dodge, Jennifer, Ospina, Sonia ja Foldy, Erica Gabrielle. 2005. “Integrating Rigor and Relevance in Public Administration Scholarship: The Contribution of Narrative Inquiry.” *Public Administration Review* 65:3, 286–300.
- Freistein, Katja ja Gadinger, Frank. 2020. Populist stories of honest men and proud mothers: A visual narrative analysis. *Review of International Studies* 46:2, 217–236. <https://doi.org/10.1017/S0260210519000421>
- Greasley, Stephen. 2011. Cabinet Governance and Political Stability in English Urban Councils. *Commonwealth Journal of Local Governance* 2011. <https://doi.org/10.5130/cjlg.v0i8/9.2404>
- Hammack, Phillip L., ja Pilecki, Andrew. 2012. Narrative as a Root Metaphor for Political Psychology. *Political Psychology* 33:1, 75–103.
- Hatakka, Niko. 2017. When logics of party politics and online activism collide: The populist Finns Party’s identity under negotiation. *New Media & Society* 19:12, 2022–2038. <https://doi.org/10.1177/1461444816660728>
- Haveri, Arto, Airaksinen, Jenni ja Paananen, Henna. 2015. Transformation of Local Leadership – Narrative on Changed Interaction. *Open Journal of Leadership* 4:4, 117–128.
- Haveri, Arto, Paananen, Henna ja Airaksinen, Jenni. 2018. Narratives on Complexity: Interpretations on Local Government Leadership Change. *Administrative Culture* 19:1, 37–53.
- Haveri, Arto, Jäntti, Anni, Johanson, Jan-Erik, Parkkinen, Jonne ja Paananen, Henna. 2021. Pormestari-mallin vaikutus poliittiseen johtamiseen sekä poliittisen virkajohdon yhteistyöhön. Teoksessa Anni Jäntti, Arto Haveri ja Pasi-Heikki Rannisto (toim.), *Tehokasta ja demokraattista kaupunkihallintaa? Helsingin johtamisjärjestelmän uudistuksen akateeminen kokonaisarviointitutkimus*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietopalvelu.
- Head, Brian W. 2008. Wicked Problems in Public Policy. *Public Policy* 3:2, 101–118.
- Helsingin Sanomat. 2021. Uskallanko ehdolle? <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000007770836.html>. Viitattu 15.9.2021.
- Hyvärinen, Matti. 2016. Narrative and Sociology. *Narrative Works* 6:1, 38–62.
- Höglund, Kristine. 2009. Electoral Violence in Conflict-Ridden Societies: Concepts, Causes, and Consequences. *Terrorism and Political Violence* 21: 3, 412–427.
- Illman, Mika. 2020. *Järjestelmällinen häirintä ja maalittaminen. Lainsäädännön arviointia*. Valtioneuvoston selvityksiä 2020:3. Verkkojulkaisu. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020120399312> Viitattu 15.9.2021.
- Karsten, Niels ja Hendriks, Frank. 2017. Don’t Call Me a Leader, but I Am One: The Dutch Mayor and the Tradition of Bridging-and-Bonding Leadership in Consensus Democracies. *Leadership* 13:2, 154–72. <https://doi.org/10.1177/1742715016651711>

- Kellner, Douglas. 2000. Habermas, the Public Sphere, and Democracy: A Critical Intervention. Teoksessa Lewis Edwin Hahn (toim.), *Perspectives on Habermas*. New York: Open Court Publishing. 259–287.
- Kinnunen Reetta, Liljeroos-Cork Johanna ja Virta Sirpa. 2021. *Turvallisuuden tilannekuva kuntien palvelutuotannossa ja valtuustoissa*. KuntaTurva-hankkeen loppuraportti, osa 2. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021: 7. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.
- Klijn, Erik-Hans ja Koppenjan Joop. 2014. Complexity in Governance Network Theory. *Complexity, Governance & Networks* 1:1, 61–70. doi: 10.7564/14-CGN8
- Knuutila, Aleksi, Kosonen, Heidi, Saresma, Tuija, Haara, Paula ja Pöyhtäri, Reeta. 2019. *Viha vallassa: Vihapuheen vaikutukset yhteiskunnalliseen päätöksentekoon*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:57. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.
- Krook, Mona Lena. 2017. Violence against women in politics. *Journal of democracy* 28(1), 74–88.
- Kuntaliitto. 2017. Analyysi kuntavaalien ehdokkaista: Nuorten ehdokkaiden määrä alhaisin kahteen vuosikymmeneen. Tiedote 10.3.2017. <https://www.kuntaliitto.fi/tiedotteet/2017/nuorten-ehdokkaiden-maara-alhaisin-kahteen-vuosikymmeneen>. Viitattu 15.9.2021.
- Kuntaliitto. 2021. *Kuntapäätäjäkysely: luottamushenkilötyöhön käytetään suurissa kaupungeissa yhä enemmän aikaa*. <https://www.kuntaliitto.fi/tiedotteet/2021/kuntapaattajakysely-luottamushenkilotyohon-kaytetaan-suurissa-kaupungeissa-yha>.
- Kurek, Anna, Jose, Paul E. ja Stuart, Jaimee. 2019. 'I did it for the LULZ': How the dark personality predicts online disinhibition and aggressive online behavior in adolescence. *Computers in Human Behavior* 98, 31–40.
- Kyösti, Anni, Airaksinen, Jenni, Parkkinen, Jonne ja Kolehmainen, Jari. 2017. *Legitimiteetti, arvot ja kapasiteetti – Rajapintojen hallinta kaupunkiseutujen ja uusien maakuntien välillä*. Väliraportti. Tampereen yliopisto, Johtamiskorkeakoulu KAITSE-hanke, Kaupunkiseudut ja maakuntaitsehallinto.
- Kyösti, Anni ja Paananen, Henna. 2020. Ammattina luottamushenkilö: Työympäristönä muuttuva johtamisjärjestelmä. *Uutta kunnista* 4/2020. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Kyösti, Anni ja Paananen, Henna. 2021. Ammattina luottamushenkilö: Työnä yhteistyön johtaminen. *Uutta kunnista* 3/2021. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Lewandowsky Stephen, Smillie Laura, Garcia David, Hertwig Ralph, Weatherall Jim, Egidy Stefanie, Robertson Ronald E., O'Connor Cailin, Kozyreva Anastasia, Lorenz-Spreen Philipp, Blaschke Yannic ja Leiser Mark. 2020. *Technology and Democracy. Understanding the influence of online technologies on political behaviour and decision-making*. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto.
- McMahon, Richard. 2017. Progress, democracy, efficiency: Normative narratives in political science EU studies. *National Identities* 19:2, 231–249. <https://doi.org/10.1080/14608944.2016.1156078>
- Mewhirter, Jack, Coleman, Erik A., ja Berardo Ramiro. 2019. Participation and Political Influence in Complex Governance Systems. *Policy Studies Journal* 47:4, 1002–1025.
- Mäkelä, Maria, Björninen, Samuli, Karttunen, Laura, Nurminen, Matias, Raipola, Juha ja Rantanen Tytti. 2021. Dangers of Narrative: A Critical Approach to Narratives of Personal Experience in Contemporary Story Economy. *Narrative* 29:2, 139–159. <https://doi.org/10.1353/nar.2021.0009>
- Opitz, Christian, Fjelde, Hanne ja Höglund, Kristine. 2013. Including Peace: The Influence of Electoral Management Bodies on Electoral Violence. *Journal of Eastern African Studies* 7:4, 713–731.
- Osborne, Stephen P. 2006. The New Public Governance? *Public Management Review* 8: 3, 377–387.
- Ospina, Sonia M. ja Dodge, Jennifer. 2005. 'It's about Time: Catching Method up to Meaning – The

- Usefulness of Narrative Inquiry in Public Administration Research.” *Public Administration Review* 65:2, 143–157.
- Paavola, Heli. 2021. ”Uhattiin tulla ampumaan kaupungintalolle” – Uhka- ja väkivaltatilannekuva ja turvallisuuden hallintamallit kuntien palveluissa. KuntaTurva-hankkeen loppuraportti, osa 1. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021: 6. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.
- Patterson, Molly ja Monroe Kristen R. 1998. Narrative in Political Science. *Annual Review of Political Science* 1:1, 315–331. <https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.1.1.315>
- Palonen, Emilia. 2020. Populismien muoto, diskursiivisuus ja retoriikka. *Analyysi soinnilaisuudesta. Poliitikka* 62:2, 125–145.
- Pekola-Sjöblom, Marianne ja Piipponen, Sirkka-Liisa. 2021. *Ehdokasanalyysi 2021: Kuntavaaliehdokkaat Manner-Suomessa 2021 sekä vertailua edellisiin kuntavaaleihin*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Pratchett, Lawrence. 2004. Local Autonomy, Local Democracy and the ‘New Localism’. *Political Studies* 52, 358–375.
- Reunanen, Esa ja Harju, Auli. 2006. *Media iholla - Poliitiikan julkisuus kansanedustajien ja aktivistien kokemana..*Tampere: Tampere University Press.
- Rhodes, R. A. W. 1997. *Understanding Governance: Policy Networks, Governance, Reflexivity and Accountability*. Buckingham, UK: Open University Press.
- Saaranen-Kauppinen, Anita ja Puusniekka, Anna. 2006. KvaliMOTV. Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>. Viitattu 23.4.2021.
- Sandberg, Siv. 2016. Kuntapäätäjien kokemukset häirinnästä ja uhkailusta vuonna 2015. Uutta ART-TU2-ohjelmasta nro 8/2016. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Sandberg, Siv. 2021. *Kuntapäätäjätutkimus 2020: Kuntavaaliehdokkuuteen vaikuttavat tekijät*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Saresma, Tuija, Pöyhtäri, Reeta, Kosonen, Heidi, Haara, Paula ja Knuutila Aleks. 2020. Poliittisten toimijoiden kokema vihapuhe sukupuolittuneena poliittisena väkivaltana. *Sukupuolentutkimus* 33:4, 18–38.
- Schmitter, Philippe C. 2001. *What is there to legitimize in the European Union... and how might this be accomplished? In symposium: mountain or molehill? A critical appraisal of the commission white paper on governance*. Jean Monnet working paper No. 6/01. New York: NY University School of Law.
- Schreier, Margrit. 2014. Qualitative Content Analysis. Teoksessa Uwe Flick (toim.), *The SAGE Handbook of Qualitative Data Analysis*. Los Angeles: SAGE Publications Ltd, 170–183. <https://doi.org/10.4135/9781446282243.n12>
- Sharpe, Laurence James. 1970. Theories and Values of Local Government. *Political Studies* 18:2, 153–74.
- Sipinen, Josefina. 2021. Maahan muuttaneiden kokonaisvaltainen kotoutuminen edellyttää myös poliittista osallisuutta: LECTIO PRAECURSORIA. *Poliitikka* 63:3, 325–330. <https://doi.org/10.37452/politiikka.110802>
- Sisäministeriö. 2019. Sanat ovat tekoja. Vihapuheen ja nettikiusaamisen vastaisten toimien tehostaminen. Sisäinen turvallisuus, Sisäministeriön julkaisu 2019:23. Helsinki: Sisäministeriö.
- Sobieraj, Sarah. 2018. Bitch, slut, skank, cunt: patterned resistance to women’s visibility in digital publics. *Information Communication & Society* 21:11, 1700–1714.
- SOU (Statens offentliga utredningar). 2006. *Jakten på makten. Statens offentliga utredningar 2006:46*. Tukholma: Justitiedepartementet. <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/62590>

- Stevens, Sophie ja Fraser, Erika. 2018. *Digital Harassment of Women Leaders: A review of the evidence*. VAWG Helpdesk Research Report, No. 21.
- Stoker, Gerry. 2019. Can the Governance Paradigm survive the rise of Populism? *Policy & Politics* 47:1, 3–18.
- Straus, Scott ja Taylor, Charles. 2012. Democratization and Electoral Violence in Sub-Saharan Africa 1990–2008. Teoksessa Dorina A. Bekoe (toim.), *Voting in Fear*. Washington, DC: USIP Press, 15–38.
- Strickland, Pat ja Dent, Jack. 2017. Online Harassment and Cyber Bullying, Parliamentary Briefing Paper Number 07967, 13th September 2017: <https://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/CBP-7967>
- Subotić, Jelena. 2016. Narrative, Ontological Security, and Foreign Policy Change. *Foreign Policy Analysis* 12:4, 610–627. <https://doi.org/10.1111/fpa.12089>
- Thornhill, Chris. 2011. Political legitimacy: a theoretical approach between facts and norms. *Constellations: An International Journal of Critical and Democratic Theory* 18:2, 135–169.
- Tilastokeskus. 2021. Kunnallisvaalit. Helsinki: Tilastokeskus <http://www.stat.fi/til/kvaa/index.html>. Viitattu 8.12.2021.
- Torfing, Jacob, Sørensen, Eva ja Ollgaard Bentzen, Tina. 2019. Institutional design for collective and holistic political leadership. *International Journal of Public Leadership* 15:1, 58–76. <https://doi.org/10.1108/IJPL-12-2018-0059>
- Vainikkala, Erkki. 2020. Populismien väkevöityminen. Populistisesta retoriikasta ideologiseen fantasiaan. *Politiikka* 62:2, 107–124.
- Wass, Hanna, Isotalo, Veikko ja Limnell, Jarno. 2020. Kapuloita vaalivankkureiden rattaissa: ehdokaiden ja äänestäjien havainnot vaalihäirinnästä. Teoksessa Elina Kestilä-Kekkonen ja Åsa von Schoultz (toim.), *Ehdokkaat vaalikentillä: Eduskuntavaalit 2019*. Helsinki: Oikeusministeriö, 87–102.
- Welzel, Christian ja Inglehart, Ronald. 2008. The Role of Ordinary People in Democratization. *Journal of Democracy* 19:1, 126–140. <https://doi.org/10.1353/jod.2008.0009>
- Yle. 2020. Perussuomalaisaktiiviin kohdistunut väkivallanteko siirtyy KRP:lle – tutkitaan epäilyinä murhan yrityksenä. <https://yle.fi/uutiset/3-11458435>. Viitattu 15.9.2021.
- Yle. 2021. Ex-pääministeri Juha Sipilään käytiin käsiksi eduskunnan edustalla, poliisi tutkii – Sipilä MTV:lle: Kimppuuni käytiin nyrkein..<https://yle.fi/uutiset/3-11732555>. Viitattu 15.9.2021.

KIRJOITTAJATIEDOT

ANNI KYÖSTI

HM, projektitutkija

Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö (Itla)

anni.kyosti@itla.fi

JENNI AIRAKSINEN

HT, yliopistonlehtori

Kunta- ja aluejohtaminen

Johtamisen ja talouden tiedekunta

Tampereen yliopisto

jenni.airaksinen@tuni.fi

HENNA PAANANEN

HM, yliopisto-opettaja

Kunta- ja aluejohtaminen

Johtamisen ja talouden tiedekunta

Tampereen yliopisto

henna.paananen@tuni.fi